

Koulu on pullollaan erilaisia tunteita

Opettajana olen usein kysellyt itseltäni runoilija Kari Hotakaisen (1988) sanoin *Monelta alkaa ilo?* katsellessani pulpetissaan venyviä ja väsyneitä oppilaita. Olen havainnut luokassani paljon tunteita, jotka liittyvät oppimiseen, onnistumiseen ja epäonnistumiseen. Onnistumisen tunteet ovat parhaimmillaan johtaneet positiiviseen oppimisen kierteeseen, joka on johdattanut oppilaan menestymisen tielle. Myös epäonnistumiset ja niihin liittyvät yleensä negatiiviset tunteet ovat oppimisen kannalta merkityksellisiä. Turvallinen koulukonteksti antaa tilaa kaikenlaisille tunteille. Koulu ei ole tunteiden autioma, vaan kouluun ja oppimiseen liittyy paljon tunteita. Jokainen omaa kouluhistoriaansa muisteleva muistaa koulumaailmasta tapahutumia, jotka ovat olleet tavalla tai toisella ilon, häpeän tai ylpeyden värittämiä. Esimerkiksi pedagoginen rakkaus sekä koulumuistot onnistumisineen, epäonnistumisineen ja pelkoineen ovat olleet näkyvästi esillä kasvatustieteellisessä keskustelussa. Kuitenkin koulumaailman tunteita on tutkittu hämmästyttävän vähän.

”Monelta alkaa ilo?”

Tämä kirja liittyy koulun arkeen ja oppimisen iloon, joka liian usein ilmenee ilon puutteena. Vaikka tunteita koetaan ja niiden avulla opitaan, tunteet on perinteisesti pidetty oppimisesta erillään. On ristiriitaista, että tunteiden merkitystä oppimisprosessissa on väheksytty, vaikka todellista oppimista ilman kosketusta oppijan emotionaaliseen tasoon ei voi edes tapahtua. Usein koulua arvostellaan liiasta teoreettisuudesta. Luukkaisen (2005) mukaan koulu ei ole liian teoreettinen vaan päinvastoin liian epäteoreettinen, sillä teoriaa ja tietoa ei pidä sekoittaa toisiinsa, vaikka ne toisiinsa oleellisesti liittyvätkin. Ajattelu, keskustelu sekä eri asiayhteyksien ymmärtäminen tukevat laaja-alaista ja dialogiin perustuvaa oppimista eli teoreettista ajattelua. Tunteita ja tietoa on pidetty toistensa poissulke-

Oppimiseen liittyy aina tunteita

vina vaihtoehtoina, mutta todellisuudessa teoreettisen ajattelun kehittymistä ei voi tapahtua ilman tunteiden moniulotteista vaikutusta. Tunteet astuvat kuvaan jo oppimisprosessin alkuvaiheessa, sillä arvottomia asioita ei kukaan viitsi opiskella. (Puolimatka 2004a; Schutz & DeCuir 2002.)

*Oppimisen ilo
käsitteenä*

Tämä kirja pohjautuu väitöskirjaani, joka hyväksyttiin syksyllä 2005. Väitöskirjatyössäni lähestyin oppimisen ilon käsitettä nimeävänä käsitteenä, joka sulkee sisäänsä koulukontekstiin liittyviä tunteita, tuntemuksia sekä tunteita. Oppimisen ilo on kokoava käsite, jonka avulla voidaan lähestyä kaikenlaisia koulussa esiintyviä tunteita. Oppimisen ilon käsitettä käytetään paljon. Löysin tutkimukseni alkuvaiheessa verkosta lukemattomia opetussuunnitelmia, joissa miltei poikkeuksetta viitattiin oppimisen iloon, mutta hyvin erilaisista näkökulmista. Oppimisen ilo nähtiin usein abstraktiona, *joka olisi tärkeätä säilyttää*, sillä oppimisen ilo saattaa aina välillä hukkua ja ponnahtaa jälleen esiin pitkällisen raadannan jälkeen. Hyvin usein oppimisen ilon käsite liitettiin *elinikäiseen oppimiseen*. Vähän kuitenkin kirjoitettiin siitä, mitä oppimisen ilo oikeastaan sisältää. Teoreettinen käsitteenmäärittely puuttui lähes kokonaan. Oppimisen ilosta puhuttiin miltei poikkeuksetta läsnä olevana, jo paikannettuna käsitteenä, jonka sisällön oletettiin olevan kaikille selvä ja samankaltainen. Päätin tarttua oppimisen ilon haasteeseen, vaikka helppoa se ei ollut. Keräsin aineistoa omasta luokastani opettajan työn ohella kahden vuoden ajan videoimalla oppitunteja, haastatteleamalla oppilaita, pitämällä pedagogista päiväkirjaa sekä valokuvaamalla.

*Opettaja
oppimisen ilon
tutkijana*

Aineistonkeruu ajoittui syksystä 2003 kevääseen 2005 saakka ja painottui jakson jälkipuoliskolle. Keräsin aineistoa luokasta, jonka oppilaita opetin kahden vuoden ajan ensimmäisellä ja toisella luokalla. Aineisto on koottu pääosin koulun tiloissa muutamia retkiä (hiihtoretkeä ja Arktikum) lukuun ottamatta. Oppilaiden (yhteensä 19; 5 tyttöä ja 14 poikaa), vanhempien, koulutoimen ja koulun henkilökunnan suhtautuminen aineistonkeruuseeni oli erittäin kannustavaa ja myö-

tämielistä. Eniten tutkimuksestani olivat kuitenkin kiinnostuneita oppilaat, jotka eivät lakanneet ihmettelemästä mukanani alati kulkevia kameroita.

Oppilaat ovat välitunnilla kerääntyneet minun ja kamerani ympärille. He haluavat tietää, miksi minä aina kuvaan. Kerron olevani koulussa (hieman kuten hekin) oppimassa, miten voisin opettaa heitä paremmin.

(Pedagoginen päiväkirja 24.8.2003)

Kysyttyäni vanhemmilta luvan toin kamerani luokkaan aluksi harvakseltaan mutta säännöllisesti. Lopulta kamera jäi pysyvästi. Oppilaat olivat luonnollisesti aluksi todella kiinnostuneita kamerasta, mutta vähitellen kamera tuli osaksi luokkaa ja minun toimintaani. Siellä, missä olin minä, oli myös kamera. Oppilaat tottuivat kameraan ja sen jatkuvaan läsnäoloon, mutta joskus sen läsnäolo saattoi palautua mieleen yllättävällä tavalla.

Kameran läsnäolo saattoi palautua mieleen yllättäen.

Enna on huolissaan kameran tallentamista salaisuuksista.

Tämä kirja on kertomus oppimisen ilosta tai kuten jo edellä mainitsin liian usein sen puuttumisesta. Kokemusten tavoin kertomus ei ole valmiina, vaan se syntyy kertomalla ja kirjoittamalla, elämällä. Miksi tämä tarina luokastani on syntynyt, ja onko se edes totuudenmukainen? Hyvärisen (2004) mukaan kertomuksilla on yksilöllisiä ja kulttuurisia vaikutuksia, sillä kertomukset vaikuttavat tulevaan toimintaan. Yksilöllisellä

tasolla toivon oppivani löytämään ne seikat, jotka ovat esteenä oppimisen ilon esiintymiselle omassa luokassani. Voi olla, että minulle käy, kuten Kouluhiirelle *Iloisessa aapisessa*, jossa *Kouluhiiri hyppäsi opettajan pöydälle ja opetti kaikin voimin, mutta kukaan ei kuunnellut häntä* (Huovi ym. 1990). Toisaalta opettajan työ edellyttää jatkuvaa omien taitojen kehittämistä ja oman opetuksen sisältöjen ja menetelmien kehittämistä. Opettaja on aina matkalla, eikä hän voi koskaan pysähtyä paikoilleen paukuttelemaan henkseleitään ja toteamaan olevansa valmis. Onneksi! Tähän seikkaan liittyy kertomukseni kulttuurinen vaikutus tai pieni ja nöyrä toivomukseni siitä, että työni koskettaisi lukijaa. Opettaja on tulevaisuudentekijä, jonka tulisi pyrkiä toistamisen sijaan luomaan tulevaisuutta (Luukkainen 2005). Luokassa, jossa esiintyy oppimisen iloa, oppilaat myös oppivat.

Tämä kirja pohjautuu videoinnin, kuvaamisen, haastattelun sekä tutkimuspäiväkirjan avulla hankittuun aineistoon. Kirjani kannalta pienet asiat ovat merkityksellisiä. Ginzburgin (1996) siivittämänä tutkin luokassani esiintyviä tunteita, kuten metsästäjä tutkii jälkiä: kerään, tallennan ja analysoin. Ilon kokemukset luokassani ovat satunnaisia vierailijoita, joita en voi ennustaa ja jotka tulevat ja menevät kuten tahtovat. Malinowski (1984) kuvaa antropologista tietoa tiedon murusten hienoksi pölyksi, jotka ovat juuri näitä satunnaisia kokemuksia, vierailijoita. Voin kyllä opettajana estää näitä vierailijoita tulemasta, mutta pakottamaan en pysty – houkuttelemaan kyllä.